

ОТЧЕТ НА ИНСТИТУТА ЗА ИСТОРИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ ПРИ БАН ЗА 2020 Г.

1. ПРОБЛЕМАТИКА НА ИНСТИТУТА ЗА ИСТОРИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

1.1. Преглед на изпълнението на целите (стратегически и оперативни) на звеното, оценка и анализ на постигнатите резултати и на перспективите на звеното в съответствие с неговата мисия и приоритети, съобразени с утвърдените научни тематики.

През 2020 г., въпреки затрудненията, предизвикани от пандемията от COVID-19, учените от Института за исторически изследвания продължиха да изпълняват основните задачи, формулирани в приетата през 2019 г. Стратегия на звеното. Те са свързани с проучване на различни аспекти от историческото развитие на България, Европа и света, както и на проблеми от сферата на документалистиката, архивистиката, палеографията, изворознанието и др. Наред с изследователската работа, продължи обучението на докторанти. Институтът се състои от следните секции: „Средновековна история“, „Българите, Османската империя и Европа“, „Нова българска история“, „История на България след Втората световна война“, „История на българския национален въпрос“, „История на света и международните отношения в ново и най-ново време“, „Помощни исторически науки и информатика“ и „Съвременна история и геополитика“.

През 2020 г. учените от Института са публикували 5 самостоятелни и 1 колективна монография, участвали са в 2 издания с разчитане, набор, превод и коментар на извори и в документални издания. Общият брой научни публикации, излезли от печат, е 151. От тях научните публикации в издания, индексирани в WoS, Scopus и ERIH+ са 20. Реферираните научни публикации в издания, неиндексирани в WoS, Scopus, ERIH+, в тематични сборници, вкл. сборници от международни и национални научни форуми, са 87. Приетите за печат трудове са 77. През 2020 г. научният състав на Института е участвал в общо 27 национални и международни проекта, включително няколко колективни, одобрени от Научния съвет на звеното.

В съответствие с мисията и приоритетите на Института, през 2020 г. учените продължиха работата по издирване, превеждане и публикуване на извори и документи, придружавайки ги с критичен анализ. Основно място продължиха да заемат проучванията по българска, европейска и световна история, базирани на богат документален и изследователски материал. Свидетелства за научните постижения на членовете на Института са придобиването на научната степен „доктор на науките“ и израстването в академичната йерархия. През 2020 г. доц. Р. Караганев и доц. Т. Готовска-Хенце придобиха научната степен „доктор на историческите науки“. Доц. д.и.н. П. Пейковска и доц. д-р Р. Стоянова придобиха длъжността „професор“; гл. ас. д-р Е. Костова беше избрана за „доцент“; д-р С. Самуилова, д-р К. Голев, д-р Т. Минкова и д-р Н. Янковска спечелиха конкурси за „главен асистент“, а д-р Т. Борисов беше назначен на длъжността „асистент“. Беше подновена акредитацията на Института за обучение по докторска програма „Средновековна обща история“.

Анализът на данните за излезлите и предадени за печат през 2020 г. публикации показва, че нараства броят на тези, които са високо оценени от издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни. Наред с това се затвърждава амбицията за публикуване на монографични изследвания. Посоченото положително развитие доказва, че Институтът за исторически изследвания е сред водещите центрове в България за научни разработки както по българска, така и по европейска и световна история. Принос към възходящата тенденция през следващите години би било разширяването на научните контакти с изследователски центрове в чужбина, включително чрез участие в проекти, финансирани от международни институции.

1.2. Изпълнение на Националната стратегия за развитие на научните изследвания в Република България 2017-2030 извършени дейности и постигнати резултати по конкретните приоритети.

В трудните условия на пандемията от COVID-19 учените от Института за исторически изследвания разработиха механизми за продължаване изпълнението на целите на Стратегията в областта на хуманитарните науки. Утвърждавайки се като основен център за развитие на хуманитарните фундаментални и целенасочени фундаментални изследвания в България, Институтът успешно се вписа в осъществяването на програмната идея на националния документ за опазване на българското културно-историческо наследство и за съхраняване на българската национална идентичност в контекста на европейското и световно културно многообразие. Тази дейност от своя страна има принос към амбицията за повишаване на качеството на живот в България. Публикуваните общо 9 монографии и сборници с извори и документи, повишаването на броя публикации в издания, индексирани и реферирани от световноизвестни бази данни и участието в различни национални и международни проекти показват, че Институтът за исторически изследвания успешно изпълнява целите на Стратегията в това водещо направление.

Затвърждава се приносът на учените за разработване на приложни научни изследвания в насока „национална идентичност и развитие“. Важна характеристика в това отношение са естеството и разнообразието на научната продукция – в областта на политическата и стопанската история, дипломатията, културата, демографията и пр. Въпреки затрудненията, които всички институции в страната изпитваха през 2020 година, учените от ИИИИ насърчиха осъществяването на специфични политики и различни дейности по тях чрез експертни становища за Министерство на образованието и науката, за софийски училища, за общински и обществени организации, вписвайки се успешно в изпълнението на целите на Стратегията и в тази област.

По отношение изпълнението на целта за интензифициране на връзките на науката с образованието, бизнеса, държавните органи и обществото като цяло учените от Института разшириха своята преподавателска дейност в средни и висши училища както в страната, така и в чужбина, успешно ползвайки възможностите за онлайн комуникация. Успоредно с това, в Института се провежда обучение по четири докторски програми в професионално направление 2.2 История и археология от област на висше образование Хуманитарни науки: „Средновековна обща история“, „Нова и най-нова обща история“, „История на България“ и „Документалистика, архивистика, палеографика (включително историография и изворознание)“.

През 2020 г. се съхрани сътрудничеството на Института с обществени, общински и национални институции в различни градове на страната. Подпомагайки дейността на подобни институции, Институтът разви изпълнението на целта на Стратегията за

балансиране на научния капацитет по отделни региони. В тази насока членове на Института участваха в множество инициативи освен в София, също във Велико Търново, Русе, Шумен, Тутракан, Перушица и Свиленград, като и тези усилия имат ефект за повишаване на качеството на живот в България.

Разширяването на изследователския състав на Института с двама млади и успешни учени и повишаването на длъжностното ниво на още двама допринасят за изпълнение на целта на Стратегията за привличане и задържане на младите таланти в България. Със същото значение е и изпълнението от ас. д-р Ивайло Найденов и от ас. д-р Боряна Антонова-Голева на проекти, финансирани от МОН, Национална програма „Млади учени и постдокторанти“, модул „Млади учени“.

Важно значение за изпълнението на целите на националния програмен документ има поддържането от Института за исторически изследвания, включително чрез редакционно участие на учени от звеното, на шест периодични издания (Bulgarian Historical Review, Исторически преглед, Известия на института за исторически изследвания, Помощни исторически дисциплини, BYZANTINOBULGARICA, Series Publications of the Bulgarian-Hungarian History Commission), както и участието в редактирането на други периодични издания. Списание Bulgarian Historical Review се наблюдава от определената в Стратегията като най-авторитетна база данни Web of Science. Тези дейности успешно се вписват в амбицията за повишаване нивото на българската наука, за развитие на съвместна научна дейност с български и чуждестранни научни институции и за разширяване на международната разпознаваемост на българската наука.

Особено важно направление в целите на националната Стратегия е развитието на международното сътрудничество. През 2020 г., независимо от трудностите, предизвикани от пандемията, учените от Института продължиха съвместната работа с учени от чужбина чрез изпълнение на проекти в рамките на двустранни споразумения на БАН с чуждестранни научни институции, посредством проекти по Фонд „Научни изследвания“, чрез проекти на национални и общински ведомства, по програма „Еразъм“, по рамкови програми на Европейския съюз и други международни проекти. През 2020 г. членовете на звеното участваха в различни инициативи (конференции, лекции, изложби и публикационна дейност) съвместно с и организирани от научни центрове в Италия, Белгия, Австрия, Великобритания, Румъния, Полша, Унгария, Русия, Китай, Япония, Украйна, Република Северна Македония, Сърбия, Беларус, Казахстан, Република Корея.

В Института за исторически изследвания се поддържа относителен баланс на половете по отношение на научния състав и се насърчава привличането на работа на млади специалисти.

1.3. Полза / ефект за обществото от извършваните дейности.

Съгласно мисията и приоритетите на Института за исторически изследвания, усилията на учените от звеното са насочени както към проучвания с фундаментално значение, така и към такива с приложно. Амбицията на учените е да се извършват разработки по важни и неизследвани теми не само от българската, но и от европейската и световна история, което заема важно място в изпълнението на националните приоритети по опазване на българското културно-историческо наследство и съхраняване на българската идентичност в контекста на европейското и световно културно многообразие. Същото значение има обучението на докторанти и участието в научни форуми. Успоредно с това, научният и експертен потенциал на учените беше насочен и през 2020 г. в няколко основни посоки, които дават непосредствени ползи за обществото.

Важно направление от дейността на Института е участието в научни и културно-просветни мероприятия, свързани с честването на важни годишнини от българската история. През 2020 г. учени от звеното се включиха активно в честванията по повод 150-годишнината от създаването на Българската екзархия и в честванията на годишнината от рождението на екзарх Йосиф I.

Институтът за исторически изследвания се утвърди като важен партньор по програми и дейности, свързани със системата на българското образование. Фундаменталните изследвания по българска и световна история допринасят за обогатяване на подготовката на преподавателския състав и за разширяване на знанията на родители и ученици. През 2020 г. продължи участието на учени от Института в написването на учебници и учебни помагала за средното образование. Продължи изпълнението на проект за ученическа конференция на тема „Ньойският договор и последиците от него“, насочен към ученици от столични училища. През 2020 г. учените от Института се утвърдиха и като преподаватели във Висшите училища в страната. Ползи за различни обществени групи има също изнасянето на лекции, публикациите в периодичния печат, интервютата за печатни и електронни издания и участията в телевизионни и радио-предавания по различни теми от българското и световно историческо развитие.

Въпреки усложнената обстановка, предизвикана от пандемията от COVID-19, учените от Института утвърдиха своята роля на популяризатор на българската наука в Европа и по света. В това направление, имащо като последица и популяризиране на положителен образ на България, учените продължиха да разработват съвместни проекти с чужди научни институции и университети и да участват, най-вече онлайн, в международни форуми. През 2020 г. такива инициативи се развиха с научни центрове в Италия, Белгия, Австрия, Великобритания, Румъния, Полша, Унгария, Русия, Китай, Япония, Украйна, Република Северна Македония, Сърбия, Беларус, Казахстан, Република Корея. Тази активност подпомага и ефективността на българската външна политика.

И за отчетната 2020 г. амбицията на учените беше да се впишат активно в проекти на органите на националната власт и на местното самоуправление. Макар и в ограничен размер, подобно участие имаше положително значение и за развитието на туризма и на отделните райони на страната. Общият анализ на извършените дейности показва, че и през 2020 г. учените от звеното продължиха да подпомагат българската образователна система, културата и регионалното развитие.

1.4. Взаимоотношения с други институции.

Основни партньори на Института за исторически изследвания и през 2020 г. бяха институции, чиято работа е свързана с изследване, съхранение и популяризиране на българското културно-историческо наследство. През годината учените от звеното положиха усилия да се запази темпа на това сътрудничество чрез провеждане на конференции, изложби, чествания, конкурси. Министерството на образованието и науката остана главен партньор на Института. Продължи изпълнението на Националната научна програма „Културноисторическо наследство, национална памет и обществено развитие“ и на други шест проекта, финансирани от същото министерство, включително три по Фонд „Научни изследвания“. Пет други проекта се изпълняваха по Министерски постановления във връзка с чествания на различни годишнини. През годината учени от Института изпълниха и проект, финансиран от Министерство на културата.

Продължи традиционното партньорство в посочените форми с Държавна агенция „Архиви“ и с други институти на БАН с хуманитарен и социален профил. Учените от Института участваха и в инициативи на общините, регионалните музеи, обществени организации и др. във Велико Търново, Русе, Шумен, Кюстендил, Свиленград и Тутракан, като понижаването на нивото на това сътрудничество е резултат от пандемията от COVID-19. Продължи сътрудничеството с Висшите училища в страната: СУ „Св. Кл. Охридски“, Университет за национално и световно стопанство; Великотърновски университет „Св. Св. Кирил и Методий“; Шуменски университет „Еп. Константин Преславски“, Нов български университет, Национален военен университет „Васил Левски“. Традиционни партньори на института са Македонският научен институт, Тракийският научен институт и Унгарският културен институт в София.

В резултат от положените усилия, учените от Института затвърдиха своето значение като организатори и експерти, подпомагащи дейността на научни, образователни, обществени, общински и други организации. Това допринася за развитието на държавата и обществото.

1.5. Общонационални и оперативни дейности, обслужващи държавата.

1.5.1. Практически дейности, свързани с работата на национални, правителствени и държавни институции, индустрията, енергетиката, околната среда, селското стопанство, национални културни институции и др. (относими към получаваната субсидия).

Една от основните дейности на учените от Института е участието в различни комисии, съвети, работни групи и други експертни структури, свързани с работата на правителствени, държавни и общински институции. От 2016 г. проф. д.и.н. В. Стоянов е член на експертната комисия за наблюдение, оценка и анализ на научноизследователската дейност, осъществявана от висшите училища и научните организации, към МОН. Проф. д.и.н. Ил. Илиев, проф. д.и.н. Ив. Билярски и доц. д.и.н. Т. Готовска-Хенце са дългогодишни членове на експертни комисии към Фонд „Научни изследвания“, а доц. Бл. Нягулов – на комисията за подбор на преподаватели сред българските общности в чужбина към МОН. Проф. Д. Вачков участва в работата на съвместната българо-македонска комисия по образователни и исторически въпроси и е председател от българска страна на Българо-украинското историческо дружество. Доц. д.и.н. П. Стоянович беше съветник по въпросите на духовната сфера на кмета на община Банско.

Наред с това, учени от звеното участваха в експертни и образователни органи в системата на БАН. Проф. Й. Гешева е член на Академичния съвет към Центъра за обучение при БАН, а проф. д.и.н. П. Пейковска е член на Съвета за чуждестранна българистика към БАН.

Учени от Института продължиха своето участие в различни експертни органи на други външни за БАН институции, включително национални и международни организации: Хумболтовия съюз в България и фондация „Pro Oriente“ – Виена (проф. В. Стянов), Българо-унгарската историческа комисия (проф. В. Стоянов като съпредседател и проф. П. Пейковска като научен секретар), издателския съвет към Българска народна банка и експертния съвет към Института за изследване на близкото минало (проф. Д. Вачков), Македонския научен институт (доц. Ал. Гребенаров, гл. ас. Ст. Стойчева, гл. ас. Сл. Славов, гл. ас. Г. Георгиев, гл. ас. В. Милачков), Асоциация на византистите и медиевистите в България (проф. Ил. Илиев, доц. Е. Костова, доц. Вл. Златарски, гл. ас. К. Ненов), ICOMOS

(доц. Е. Костова), Bulgarian Studies Association, USA (доц. Е. Костова, гл. ас. Д. Динева), Central Eurasian Studies Society (доц. Р. Чукова), Българска генеалогична федерация (проф. М. Веков, проф. Й. Гешева, проф. П. Пейковска), Международното дружество по унгаристика (проф. П. Пейковска). Проф. Ив. Билярски продължава да участва в две чуждестранни експертни комисии: към Националния фонд за научни изследвания на Румъния и Националния фонд за научни изследвания на Грузия.

Успоредно с това, членове на Института участваха в научните и управителни съвети на научни учреждения, организации и висши училища извън системата на БАН: Македонския научен институт (доц. Ал. Гребенаров, гл. ас. В. Стоянова, гл. ас. Г. Георгиев, гл. ас. В. Милачков, ас. д-р Сия Никифорова), Добруджанския научен институт (гл. ас. В. Милачков), Фондация „Шарл дьо Гол“ (доц. Хр. Милков). Проф. П. Пейковска е член на Обществения орган на Унгарската академия на науките и на Унгарското етнографско дружество. Доц. д.и.н. П. Стоянович е член на Съвета на настоятелите на ШУ "Еп. Константин Преславски".

Водеща дейност на учените от Института е участието в организационни и програмни комитети на научни форуми с национален и международен характер. През 2020 г. проф. Ил. Илиев бе председател на организационния комитет на научния форум „Всекидневният живот в средновековна България“ и член на програмния комитет на международното научно биенале (конференция) по история, археология и културен туризъм „От тука започва България“ – към Центъра по византистика на Шуменския университет. Проф. д.и.н. П. Пейковска беше председател, а гл. ас. Ст. Димитров – член на организационния комитет на научния форум по ННП КИННПОР „Миграцията и културно-историческото наследство“ - 2020. Проф. Ил. Марчева беше председател на организационния комитет на заключителната кръгла маса със задочно международно участие „Войните на XX век - нови подходи, нови интерпретации, нови митове – поглед от XXI век“ по проекта на ИИСТИ и Института по славяноведение, финансиран от Фонд „Научни изследвания – МОН и Российский фонд „Фундаментальных исследований“ „Русия, България, Балканите. Проблеми на войната и мира XVIII-XXI век (митове и действителност)“. Гл. ас. В. Милачков беше член на организационните комитети на няколко научни форума: конференцията „150 години Българска Екзархия“; националната научна конференция с международно участие „80 години от Крайовския договор. Българската и международната общественост за Добруджанския въпрос. Нови документи, нови прочити, нови тези“; националната научна конференция с международно участие „Българите в Западните Балкани (100 години преди и след Ньой)“, проведена по проект към Фонд „Научни изследвания“. Видно от намаляването на резултатите по този показател, пандемията от COVID-19 се отрази най-негативно върху тази традиционно активна дейност на учените от Института.

Двадесет и осем учени от звеното участваха през 2020 г. в редакционни колегии и съвети на 22 реномирани научни издания: Bulgarian Historical Review; Исторически преглед; Известия на Института за исторически изследвания; Papers of BAS, Bulgaria Mediaevalis; Общество, философия, история и култура; Легенда; Дзяло; Доклади БАН – хуманитаристика; Общество: философия, история, култура; Македонски преглед; Valahian Journal of Historical Studies; Cahiers Balkaniques; Исторически архив/ Historical Archives/; Исторически часопис; Родознание/ Genealogy; Историческо бъдеще; История, Эминак, Библиографския бюлетин: Публикации по българска история, Дриновски сборник, Национална сигурност. От тях международните издания са 16. Двадесет и трима експерти

от звеното са изготвили 85 рецензии за книги и статии.

Дванадесет от учените от Института направиха през 2020 г. 19 консултации и експертни становища за различни институции и органи на управление – Министерство на науката и образованието, столични училища, община Банско, Тракийски научен институт. Същевременно 16 учени са изготвили 25 рецензии и становища по процедури за образователно ниво, научни степени и академични длъжности.

1.5.2. Проекти, свързани с общонационални и оперативни дейности, обслужващи държавата и обществото, финансирани от национални институции (без Фонд „Научни изследвания“), програми, националната индустрия и пр.

През 2020 г. в Института за исторически изследвания се разработваха няколко проекта в това направление:

А. Национална научна програма **„Културноисторическо наследство, национална памет и обществено развитие“**, финансирана от Министерството на образованието и науката. Договор между БАН и МОН: № Д01-229/06.12.2018 г. с възложител Министерство на образованието и науката. Срок: 31.12. 2020 г. Ръководител: проф. Д. Вачков, координатор за 2020 г. – проф. д.и.н. П. Пейковска. Участници от ИИСтИ: проф. Й. Гешева, проф. Р. Стоянова, доц. Бл. Нягулов, доц. д-р Ст. Първева, доц. Надя Филипова, гл. ас. д-р Ст. Димитров, гл. ас. д-р К. Голев.

През 2020 г. продължиха дейностите по проекта.

Резултати през 2020 г.:

1. Проведен национален форум: „Втори научен семинар „Миграцията и културноисторическото наследство“. Организиран от участниците в проекта (в частност в тази научна задача) от Института за исторически изследвания към БАН. Външни партньори: Института за балканистика с Център по тракология (БАН), Института за етнология и фолклористика с Етнографски музей (БАН) и Института за изследване на населението и човека (БАН). Изнесените докладди: общо от 28 учени от гореспоменатите институти на БАН – както участниците в проекта, така и други „външни за проекта учени“; от тях млади учени и докторанти – 3 души. (Линк към програмата

<http://ihist.bas.bg/%d0%bd%d0%b0%d1%83%d1%87%d0%b5%d0%bd-%d1%81%d0%b5%d0%bc%d0%b8%d0%bd%d0%b0%d1%80-%d0%bc%d0%b8%d0%b3%d1%80%d0%b0%d1%86%d0%b8%d1%8f%d1%82%d0%b0/>).

2. Подготвен за издаване от Акад. изд. „Проф. М. Дринов“ сборник.

3. К. Голев изнесе лекция и участва в съставянето и редактирането на съвместно (СУ–БАН) издание – сборник.

Б. Проект **„Интерактивна историческа карта“**, финансиран от МОН: Споразумение за сътрудничество между МОН и ИИСтИ №Д01-111/03.06.2019. Приключил през 2020 г. Ръководител: проф. Д. Вачков. Участник от звеното: доц. Вл. Златарски. Други участници: доц. А. Джонев, проф. Пл. Митев, Др. Йорданов, Н. Илиева и др.

Цел: Изготвяне за нуждите на българското образование на 5 интерактивни карти, на които историческите събития могат да се проследят в тяхната времева динамика. Създаване на текстове към цифрова карта.

Резултати: През 2020 г. са качени изготвените карти на създадения сайт <http://spatium.bg/map2.html>.

В. Проект „Българската история в образи и документи“, финансиран от МОН. Срок: 2019 - август 2020 г. Ръководител: проф. Д. Вачков.

Цел: Изготвяне на образователна платформа с документи, снимки, видео и др. материали за нуждите на преподаването на История и цивилизации за 10 клас.

Резултат: Подготвен е сайт, на който са качени материалите.

Г. Проект „България – мостът на спасението“, финансиран от МОН. Срок: 08.10.2019- март 2020. Срокът е удължен. Ръководител: проф. Д. Вачков. Участници от звеното: доц. Р. Чукова, Н. Поппетров. Други участници: проф. М. Палангурски, Дим. Недялков, Р. Борисов.

Цел: Събиране на документален материал и изготвяне на изследователски текст по въпроса за спасението на евреи от България и чужбина по време на Втората световна война.

Резултат: Осъществени са експедиции в Израел и Германия, както и в архивите в София и Велико Търново за издирване на български и чуждестранни документи; част от документите за еврейската трудовата повинност са качени на сайта на Института. През януари 2020 г. е проведена кръгла маса по проекта.

Д. Проект „150 години Българска екзархия“. Ръководител: доц. д-р Александър Гребенаров. Финансиран от Министерство на културата през 2020 г. (РД11-00-77/14.08.20) и отчетен през декември с.г. Проектът е научен, включващ и научно-приложни компоненти.

Резултати:

1. Организирана национална научна конференция „150 години Българска екзархия“ на 29 октомври 2020 г. с 24 души, от които 6 участника от 3 секции на ИИСТИ. Първите две заседания на форума са проведени присъствено в Аулата на Богословския факултет към Софийския университет „Св. Климент Охридски“, а 3-то и 4-то – дигитално.

2. Изложба от 20 табла на 29 октомври 2020 г., представена по време на научната конференция „150 години Българска екзархия“ във фойето на Богословския факултет към Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Текстовете и анотациите в таблата са на български и английски език.

3. Организирана панихида в памет на Негово блаженство българския екзарх Йосиф I и на дейците на българската екзархия – пред гроба му при църквата „Св. Неделя“.

4. Албум „150 години Българската екзархия“ – 160 печатни стр. на български и на английски език. Съставители: доц. Ал. Гребенаров, доц. Боряна Бужашка и д-р Ваня Стоянова. Ще бъде обнародван през февруари 2021 г.

Предстои: докладите от конференцията да бъдат отпечатани в сборник „150 години Българска екзархия“.

От секциите постъпи **едно** предложение за определяне на най-значим проект по т. 1.5.2 (Проекти, свързани с общонационални и оперативни дейности, обслужващи държавата и обществото, финансирани от национални институции (без Фонд „Научни изследвания“),

програми, националната индустрия и пр.) от настоящия отчет:

Предложение от секция „*История на българския национален въпрос*“:

Проект „*150 години Българска екзархия*“ с ръководител: доц. д-р Александър Гребенаров. Общото събрание на учените го избра като най-значим проект за 2020 г.

2. РЕЗУЛТАТИ ОТ НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКАТА ДЕЙНОСТ ПРЕЗ 2020 г.

В контекста на базовата насоченост на дейностите в Института за исторически изследвания за проучване на фундаментални проблеми от българската, европейска и световна история, в областта на документалистиката, палеографията, изворознанието и пр. и през 2020 г. за учените от звеното основна форма за работа беше проектното начало. Трябва да се отбележи, че международните и национални проекти обслужват не само фундаменталната наука, но имат и важни приложни резултати в съответствие с целите на Националната стратегия за развитие на научните изследвания в Република България 2017 – 2030 и се вписват във водещите цели на Европейския съюз в сферата на науката и образованието.

Освен проектите, посочени в т. 1.5.2, през 2020 г. учени от Института за исторически изследвания продължиха изпълнението на проект „**История на гр. Кюстендил**“, финансиран от община Кюстендил. Проектът се осъществява в сътрудничество със СУ „Св. Кл. Охридски“. Ръководител на проекта е проф. Д. Вачков, а участници от звеното са гл. ас. В. Милачков, гл. ас. Г. Георгиев и Н. Поппетров.

През 2020 г. продължи изпълнението и на проекта по програмата на Национален комитет към Министерството на отбраната на Република България за отбелязване на 100 години от Първата световна война и участието на България в нея: **Тематичен „Сборник, посветен на 100-годишнината от Първата световна война – исторически извори“**.

През годината приключи изпълнението на два проекта, финансирани от Фонд „Научни изследвания“, по които ИИСТИ е водеща организация:

- Проект с Института по славяноведение на Руската академия на науките на тема „**Русия, България, Балканите. Проблемите на мира и войната 18 - 21в. (митове и действителност)**“. Ръководител е проф. И. Марчева и участници от Института са проф. д.и.н. Т. Стоилова и доц. П. Димитрова.
- Проект за млади учени "**Номадските заселвания в българските земи през Късното средновековие - история, памет и употреба**" с ръководител гл. ас. д-р К. Голев.

Продължи изпълнението на два проекта, по които ИИСТИ е водеща организация и които са финансирани по същата програма:

- Проект „**Българите в Западните Балкани (100 години преди и след Ньой)**“. Ръководител е доц. Ал. Гребенаров и участници от звеното проф. Д. Вачков, гл. ас. В. Милачков, гл. ас. Ст. Стойчева, гл. ас. Г. Георгиев и Н. Поппетров.

- Проект **„Историческа демография на българските общности в Македония и Украйна (края на XIX до средата на XXв.). Статистически анализ“** с ръководител гл. ас. Ст. Стойчева.

След участие в конкурса за подпомагане на българската научна периодика на Фонд „Научни изследвания“ *Bulgarian Historical Review* също получи финансиране.

Същевременно учени от Института за исторически изследвания участваха в проекти, по които звеното не е водеща организация. Доц. д.и.н. Т. Готовска-Хенце бе участник в проект на Харковския национален университет "В. Каразин" (EU Monne Programme 611665-EPP-1-2019-1-UA -EPPJMO-MODULE) на тема **„Infrastructure that have united Europe. Insights into the History, Recent developments and Outlook for Capacities.“** Доц. Ст. Първева продължи участието си в проекта **„Извори за балканските народи“**, ръководен от доц. Росица Градева с водеща организация Институт по балканистика с Център по тракология „Проф. Ал. Фол“. Ас. Ив. Машева участва в проект **„ZARAN: Women’s labour activism in Eastern Europe and transnationally, from the age of empires to the late 20th century“** – по рамковата програма на ЕС „Хоризонт 2020“. Доц. О. Тодорова участва във външен за института проект на тема: **“Зографска кондика от XVIII век: текст и коментар”**, ръководен от проф. д.и.н. Надя Данова. Завърши проектът на СУ „Св. Кл. Охридски“ на тема **„Establishment of a Combined Education and Research System for Root-taking and Spreading of Korean Studies in Eastern Europe“**, в който участва доц. Е. Кандиларов. Участие в двугодишен проект с начало през 2020 г. регистрира доц. Р. Чукова: **„Проект BG05M2OP001-2.013-0001 на МОН „Студентски практики – Фаза 2“**, финансиран от ОП НОИР. През годината ас. д-р С. Панайотов беше привлечен към проекта **„NinMed, The Nineveh Medical Encyclopaedia of the British Museum“** за „Wellcome Trust and British Museum“. С участието на ас. д-р Франческо Далальо през 2020 г. започна проектът **"Bridging the Gap: The Prosopography of a Fragmented World"** за Österreichische Akademie der Wissenschaften, Universität Wien. Гл. ас. М. Левкова-Мучинова участва в проект на ШУ „Еп. К. Преславски“ на тема **„Архивните източници в интердисциплинарните изследвания“**. Ас. д-р Ив. Найденов участва във външен за института проект по ФНИ на тема **"Мрежи и механизми на влияние в регионалната икономика. Балканска и европейска контекстуализация на архивното наследство на братя Евлоги и Христо Георгиеви"**. Гл. ас. д-р Д. Петрова участва във външен за института проект по ФНИ на тема **„Южните и източните славяни: многообразие и взаимодействие“**.

Традиционно учени от Института участват в проекти, осъществявани в рамките на двустранни спогодби на Българската академия на науките с чуждестванни научни институции, които са водещи за съответната държава. Тези проекти допринасят за популяризиране на постиженията на българската историческа наука по теми от българското и световно историческо развитие и за запълване на неизследваните полета от миналото. Проектите включват организирането на научни форуми, изнасянето на лекции и публикации в рецензирани тематични сборници и в реномирани български, европейски и извъневропейски издания. По-подробно тези проекти се представят в частта за международното научно сътрудничество на звеното.

През годината продължи изпълнението на няколко колективни проекта, одобрени от Научния съвет на Института: проект на секция „Средновековна история“ на тема **„Просопография на средновековна България V – XIV в.“**; проект на секция „История на света и международните отношения в ново и най-ново време“, посветен на 40-годишнината от основаването на секцията, на тема **„Изучаването на световната история и българската историческа наука“**; колективен институтски проект на тема **„Ежедневието на империите. Средни векове – XX век“**; проект **„Социални и социално-професионални групи в провинция Румелия през XV-XVIII век“** в секция „Българите, Османската империя и Европа“; проект на тема **„България: икономика и политика по време на разведряването 60-те - 70-те години на XX век“** на секция „История на България след Втората световна война“.

Традиционна форма за работата на учените от Института е и разработването на индивидуални проекти. И през 2020 г. продължи работата по няколко такива, които са по значими теми от българското и световно историческо развитие и са одобрени от Научния съвет на звеното. Наред с публикуването на резултатите от проучванията по тези проекти, учените участваха в международни и национални научни конференции.

Успешна бе годината за младите учени в Института. Ас. д-р Ивайло Найденов и ас. д-р Боряна Антонова-Голева работиха по проекти, финансирани от МОН, Национална програма „Млади учени и постдокторанти“, модул „Млади учени“.

Въпреки затрудненията, предизвикани от пандемията от COVID-19, данните за 2020 г. показват, че учените от Института за исторически изследвания продължават да участват активно в национални и международни проекти, по които звеното е водеща организация и в проекти на други институции. Затвърди се положителната тенденцията за работа по проекти, финансирани от МОН и от други национални институции. Същевременно както утвърдени, така и млади учени регистрират участия в проекти на Европейския съюз и на чуждестранни университети и фондове. Данните позволяват да се направи извода, че нараства разпознаваемостта на Института в българските и чуждестранни научни среди и че се увеличава неговата роля в подпомагането дейността на български държавни и общински институции.

Основна част от резултатите по проектите заемат фундаменталните научни изследвания. Излезлите общо от печат изследвания са 151, като публикационната дейност и през 2020 г. се разделя в няколко групи. Публикувани са 5 самостоятелни монографии и 1 колективна, две издания с разчитане, набор, превод и коментар на извори и документални издания. Научните публикации в издания, индексирани в WoS, Scopus и ERIH+ са 20, като трайно се повишава техния брой спрямо предходните две години. Реферирани научни публикации в издания, неиндексирани в WoS, Scopus, ERIH+, в тематични сборници, вкл. сборници от международни и национални научни форуми, са 87, което като показател е повече от половината от общия брой публикации. Останалите публикации също отговарят на общите традиционно поддържани от хуманитарните науки и в частност от Института високи критерии за научни проучвания. Общият брой на цитиранията е 299. Общият брой приети за публикуване през 2020 г. научни изследвания на учени от Института е 77.

Водещо значение за оценка работата на учените в Института е публикуването на монографии и сборници – документални и с научни изследвания. Както всички публикации на учените от звеното, те са сред изследванията, които задават най-високите научни критерии за областта на хуманитарните науки. През 2020 г. резултатите по този показател са както следва:

Монографии и издания с извори и документи:

Biliarsky, Ivan. Vestigia semper adora. Power, Faith and Institutions in Byzantine and Post-Byzantine World. Florilegium magistrorum historiae archaeologiaeque Antiquitatis et Medii Aevi, XXIII, Editura Academiei / Istros - Braila, 2020, ISBN:978-973-27-3229-8 978-606-654-396-5, 372.

Сборник статии на Ив. Билярски на английски и френски език, разделени на няколко части: Вяр, светци и идеологии; Исторически личности; Право, власт, ритуали и институции; Черно море през Средновековието (политика и търговия).

Panayotov, Strahil, Markham J. Geller. Mesopotamian Eye Disease Texts. The Nineveh Treatise. Die babylonisch-assyrische Medizin in Texten und Untersuchungen, 10, Walther De Gruyter, 2020, ISBN:978-1-5015-1527-9, DOI:<https://doi.org/10.1515/9781501506550>, 454.

Книгата предлага първото в световен мащаб критично, аотирано издание на офталмологични клинописни извори от 7-ми в. пр. Хр., главно от древна Ниневия (днешен Ирак), пазени в Британския музей. Книгата предоставя на вниманието на специалисти асиролози, най-дълго оцелялата и мащабна древна работа върху очните болести. Клинописният трактат е от изключително значение за историята на медицината, представляващ оригинални извори, а не по-късни копия. Древната терапевтична творба предшества с няколко века съответстващите Хипократови трактати. Наред с това, терапевтичната серия от Ниневия представлява систематичен набор от очни симптоми и терапии, показващи общи аспекти с египетската, греко-римската, сириакската и арамейската медицина. Изданието за пръв път представя вавилонската медицина по напълно достъпен начин както за специалисти, така и за неспециалисти, като всички текстове са изцяло преведени на английски език, извороведски коментирани и лексикално индексирани.

Веков, Манчо. Историкът за когото знанието за миналото има най-голям смисъл, ако подпомага развитието на обществото в бъдеще. Диомира, 2020, ISBN:978-954-2977-63-6, 219.

Монографията е посветена на живота и научната дейност на проф. Т. Митев по повод неговата 70-годишнина. Съдържа пълна творческа библиография и богат снимков материал.

Димитрова, П., Т. Стоилова, И. Марчева и др. Славяне и Россия: проблемы государственности на Балканах (конец XVIII – XXI вв.). Колл. монография/Отв. ред. С. И. Данченко. Москва: Институт славяноведения РАН, 2020. (Никитинские чтения „Славяне и Россия“), ISBN 978-5-7576-0445-9, 526.

Настоящая коллективная монография представляет собой первое комплексное

исследование проблематики генезиса государственности у славянских народов Балканского полуострова в российской историографии. Вошедшие в нее очерки подготовлены профессиональным коллективом авторов на основе использования архивных документов с учетом новейших достижений отечественной и зарубежной историографии. В процессе работы использованы самые современные методы исторических и междисциплинарных исследований.

Коллективная монография «Славяне и Россия: проблемы государственности на Балканах (конец XVIII–XXI вв.)» предназначена как для профессиональных историков-славистов, так и для широкого круга читателей, интересующихся историей балканского региона.

Златарски, Владимир. Райхът и Царството. Германското присъствие в България (1933 – 1940 г.). Издателство "Българска история", 2020, ISBN:978-619-7496-45-1, 472.

На базата на богат материал от германски и български архиви тук е разказана многоликата история на българо-германските отношения в годините след идването на Хитлер на власт в Германия. Това е време на интензивни контакти, на дипломатически, стопански, военни и културни връзки между България и Третия райх. „Райхът и царството“ е написана увлекателно, на лесно достъпен език, пълна е с малко известни, а и любопитни факти, с анализи и оценки за хора и събития от онези години. Книгата е илюстрирана с 40 редки исторически снимки. Те са допълнение към пресъздадената галерия от образи – политици и офицери, банкери и финансисти, дипломати и шпиони, културни дейци и оперни звезди. Днес, шест години след първото си публикуване, книгата излиза под логото на „Българска история“, заради големия читателски интерес.

Илиев, Илия. Българският първоучител свети Климент Охридски. 1100 години по-късно. "Захарий Стоянов", 2020, ISBN:9789540914084, 358.

В резултат на продължаващите вече повече от век и половина научни занимания днес много страни и моменти от биографията и творческия портрет на Климент Охридски са ни добре познати. В това време науката отбеляза значителен напредък. Преди всичко бяха открити нови и вкарани в употреба неизползувани досега преписи на основните писмени паметници за живота в делото на Климент. Това даде възможност някои моменти от тях да бъдат осмислени по нов начин и да послужат за създаване на нови хипотези или за разрешаване на стари научни спорове. Появиха се и приноси изследвания на отделни страни и въпроси от Климентовото дело. Бяха събрани и издадени критично почти всички сигурни и предполагаеми негови слова и поучения, които станаха добра основа за цялостно проучване на неговото творчество и създаване на по-ясна представа по спецификата на писателския му стил.

Самото изясняване на мястото и значението на Климент Охридски в средновековната българска история и култура от позициите на нашата съвременна историография представлява отпор на стремежите неговото име и дело да се използват като аргумент, че славяните, населявали през IX – X в. пределите на Македония, били в езиково, културно и етническо отношение обособени и различаващи се от онези техни съплеменници, участвали

във формирането на българската народност.

Костова, Елена. Средновековният Мелник от края на XII до края на XIV в.. Средновековна библиотека, 9, Фондация Българско историческо наследство, 2020, ISBN:978-954-8536-28-8, 287.

Монографията проследява миналото на средновековния Мелник в рамките на две столетия от края на XII – до края на XIV в., представяйки различни аспекти от живота в града. Изследването се базира основно на писмените извори от епохата, като към тези източници са добавени сведенията от археологическите и изкуствоведските проучвания.

Първият дял на книгата е посветен на политическото минало на Мелник, характеризиращо се с установяването на голяма динамика в развитието на града. В този контекст Мелник се утвърждава като важен средновековен център, върховната власт над който се сменя многократно, особено в рамките на обособените хронологически граници. Това е основният извод, който се налага, и на базата на него по-ясно проличава стратегически важното значение на Мелник по поречието на Средна Струма и на Балканския полуостров като цяло.

Вторият важен акцент в изследването засяга връзките на Мелник със Света гора. Този дял от проучването разкрива структурата и развитието на манастирския живот в града, но едновременно с това в книгата е очертан характерът на манастирското стопанство, съществувало на Балканите през XIII–XIV в. В изложението е проследена съдбата на мелнишките метоси, владяни от Атон, както и някои други форми на поземлена собственост, които Света гора притежава през фиксирания период. Важен момент в изследването заема изясняването статута на пронията и разкриването на „мелнишкият модел” в уреждането на този вид собственост през XIV в.

Представената монография има и едно първо свое издание на английски език, публикувано от Американския научен център в София (ARCS) – KOSTOVA, E. *Medieval Melnik from the end of the 12th to the end of the 14th Century. The historical Vicissitudes of a small Balkan Town.* ARCS Sofia, Monograph Series 1, Sofia 2013. Английската версия е носител на престижната годишна награда John D. Bell 2014 Memorial Book Prize, връчвана от Bulgarian Studies Association, САЩ.

Стрезова, Алека. Никола Стоянов. Живот и дейност: мемоари (1875-1939). Дневник (1940-1944). Съставителство, предговор и бележки д-р К. Анчова и гл.ас. д-р А. Стрезова.. Издателство на НБУ, 2020, ISBN:978-619-233-102-3, 771.

Книгата представя живота и дейността на проф. Никола Стоянов, главен директор на Дирекцията на държавните и гарантираните от държавата дългове (1918-1939). Мемоарите описват в детайли спомените на Н. Стоянов за младежките му години в столицата София, обучението в столичната Софийска мъжка гимназия, годините в Софийския университет, работата му като учител и научните специализации в чужбина. Подробният разказ продължава с изявата на Н. Стоянов в банковия сектор и ролята му при въвеждането на земеделските застраховки в България. Ключов момент в повествованието е изложението за дейността на автора като финансов експерт към българската делегация при Мирната

конференция в Париж след края на Първата световна война. Докато мемоарите представят професионалиста и експерта, дневникът разкрива пред читателя общественика Никола Стоянов. След пенсионирането си през 1939 г., той се посвещава изцяло на организациите, които ръководи или в които участва: Македонския научен институт, Дойранското благотворително братство, Съюза на техническия и периодичен печат, Съюза „Юнак“ и др. Дейността му в годините на Втората световна война е отдадена на дружествените каузи, сред които първенстваща е безспорно македонската. Томът е придружен от научна студия, характеризираща дейността на Никола Стоянов като директор на държавните дългове и приноса му за финансовата стабилност на страната в междувоенния период.

Тодорова, Олга, Н. Данова, К. Мирчева, Д. Пеев, Св. Иванова. Кондика на Зографската света обител (1734-1816). Разчитане, набор, превод и коментар Н. Данова, К. Мирчева, Д. Пеев, О. Тодорова, Св. Иванова. Библиотека „Към изворите“, Зографски манастир. Зографска света обител, Света Гора Атон, 2020, 1168 стр. ISBN 978-954-770-462-6. Библиотека „Към изворите“, Зографски манастир. Зографска света обител, Света Гора Атон., 2020, ISBN:978-954-770-462-6, 1168.

Изданието прави достъпен за читателската публика един важен писмен паметник от XVIII и началото на XIX в. – най-ранната кондика на български език, съхранявана под № 231 в библиотеката на Зографската света обител на Атон.

Учредената от йеромонах Атанасий през 1734 г. и списвана до 1816 г. кондика е ценен извор за манастирската култура и социалната история през този период. Тя съдържа богата информация за членовете на манастирското братство и функционирането на Зограф в условията на идиоритмия, като хвърля обилна светлина върху обиколките на зографските пътуващи монаси (таксидиотите) за събиране на милостиня и върху контактите им с християните от целите Балкани и отвъд тях. Паметникът допълва с нови щрихи представите за финансовите възможности и професиите на жителите на множество български селища, както и за мобилността и комуникационните мрежи в една епоха на важни трансформационни процеси. Заедно с това той предоставя разнообразно градиво за по-нататъшни проучвания в областта на микроисторията, историческата география, историята на българския език, палеографията, ономастиката и антропонимията.

Публикацията включва наборен текст, факсимилно издание и превод на кондиката на съвременен български език. Изданието е снабдено с просопографски бележки, географски и предметен показалец и речник на чуждите и остарели думи.

През 2020 г. беше публикувана енциклопедията:

Peukovska, P. (съавтор и отг. редактор), Balogh Á., Barna Á., Bíró L., Demeter G. (ed.), Schrek K., Sokcsvics D. Balkán-kronológia I. Birodalmak szorításában, 1700–1878. [Хронология на Балканите I. В хватката на империите, 1700–1878 / Balkan Chronology I. In the Grip of Empires, 1700–1878]. Budapest–Szófia, 2020, 226 p. [Series Publications of the Bulgarian-Hungarian History Commission, Vol. 6] ISBN 978-954-2903-38-3 (ИИстИ–БАН), ISBN 978-963-416-234-6 (МТА ВТК, ТТИ), ISSN 2535-0757 > съвместно издание на ИИстИ–БАН с Института по история в Изследователски център по хуманитаристика – Будапеща.

Същевременно учени от Института бяха съставители/редактори на няколко сборника, излезли от печат през 2020 г.:

Documents from Bulgarian Archives on Korean Peninsula during the Cold War. Editors: Kim So Young and Evgeniy Kandilarov. Seoul, ISBN 979-11-6068-401-8 93900.

Алманах за историята на Русе, т. 20. Ред. Р. Стоянова и др. Издателство: Лени Ан, ISSN: 1312-0980.

Боев, Христо. Различната Добруджа в литературата между войните. Ред. П. Стоянович. Издателство: Нордиан ЕООД, 2020, 298 с. ISBN 978-619-91256-2-5.

Извоюваната независимост - полски и български перспективи. - Известия на Института за исторически изследвания, том XXXV. Ред.: П. Димитрова, Д. Динева, Р. Чукова. Академично издателство "Проф. Марин Дринов", ISSN: 2367-5187.

Развитие на здравеопазването в Свиленград и региона. Сборник трудове от научна конференция. Ред. Ст. Димитров, В. Костова. Издателство: "Абагар"-АД, Велико Търново, 2020, 472 с., ISBN: 978-954-92947-7-4.

Стефан Аврамов. Героични времена. Романтиката на Македония. Т.1., Печатница „П. Глушков“, София, 1932, 206 с. Документална книга. Съст. и ред. Хр. Милков. Сайт „История на света“, 5 март 2020

<http://www.istorianasveta.eu/%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%8F/%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%82%D0%BE-%D0%B2%D1%80%D0%B5%D0%BC%D0%B5/%D0%B1%D0%B0%D0%BB%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%82%D0%B5/944-%D0%B3%D0%B5%D1%80%D0%BE%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8-%D0%B2%D1%80%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B0-%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D1%8F.html>

Стефан Аврамов. Героични времена. Романтиката на Македония. Т.2., Печатница „П. Глушков“, Документална книга. Съст. и ред. Хр. Милков. София, 1942, 180 с. - Сайт „История на света“, 29 септември 2020

<https://www.istorianasveta.eu/%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%8F/%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%82%D0%BE-%D0%B2%D1%80%D0%B5%D0%BC%D0%B5/%D0%B1%D0%B0%D0%BB%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%82%D0%B5/992-%D0%B3%D0%B5%D1%80%D0%BE%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8-%D0%B2%D1%80%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B0-%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D1%8F-%D1%82%D0%BE%D0%BC-ii.html>

Струмица между настръхналите щикове на Студената война. Един български град през погледа на ЦРУ. сп. Времена, бр. 18, 13 май 2020 г., Съст., ред. и превод от английски Хр. Милков. ISSN 2367-5527, с. 79-117. <https://istorianasveta.eu/>.

Забравените майстори – мияци. Непубликуван ръкопис – автор Максим Станишев-Бурдин. Спомени на М. Станишев-Бурдин и Маргарита Бурдин, Съст. и ред. Хр. Милков. Електронно списание „Факел“, 03. 02. 2020.

<https://fakel.bg/%d0%b7%d0%b0%d0%b1%d1%80%d0%b0%d0%b2%d0%b5%d0%bd%d0%b8%d1%82%d0%b5-%d0%bc%d0%b0%d0%b9%d1%81%d1%82%d0%be%d1%80%d0%b8-%d0%bc%d0%b8%d1%8f%d1%86%d0%b8/>

Юбилейно издание: 150 години Българска академия на науките. Храм на познанието. С., 2020, Ред. Й. Гешева и др. Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“.

През 2020 г. Институтът беше организатор или съорганизатор на осем международни и национални научни форуми:

Национална кръгла маса **„Еврейската трудова повинност по време на Втората световна война – спасителен план или репресивна мярка“**, София, 17 януари 2020 г.

Кръгла маса с международно участие **„Войните на ХХ век – нови подходи, нови интерпретации, нови митове – поглед от ХХІ век“**, София, 1 юли 2020 г.

Втори научен семинар **„Миграцията и културноисторическото наследство“** в рамките на Националната научна програма **„Културноисторическо наследство, национална памет и обществено развитие“**, София, 15 септември 2020 г.

Национална научна конференция с международно участие **„80 години от Крайовския договор. Българската и международната общественост за Добруджанския въпрос. Нови документи, нови прочити, нови тези“**, Тутракан, Добрич, 29 – 30 септември 2020 г.

Седма национална конференция по история, археология, и културен туризъм **„Българските земи и България: културен и исторически кръстопът“**, Шумен, 22 октомври 2020 г.

Международна научна конференция **„Всекидневният живот в средновековна България“**, София, 23 и 24 октомври 2020 г.

Национална научна конференция **„150 години Българска екзархия“**, София, 29 октомври 2020 г.

Национална научна конференция **„Българите в Западните Балкани (100 години преди и след Ньой)“**, София, 9 ноември 2020 г.

И през 2020 г. учените от звеното участваха в популяризирането на постиженията на историческата наука с публикации в периодичния печат, с интервюта за печатни и електронни издания и с включване в разнообразни телевизионни и радио-предавания. Те бяха посветени на значими проблеми от древността до наши дни: по повод българските национални празници, по повод годишнината от създаването на Българската екзархия и честването на други годишнини, за възпоменание на бележити българи и на чужденци, свързани с българската история, по актуални проблеми от деня и пр. През 2020 г. проф. д.и.н.

Ил. Илиев, проф. Д. Вачков и гл. ас. С. Самуилова участваха в написването на учебника „История и цивилизация“, Профилирана подготовка за 12 клас, на издателство „Клет“. Гл. ас. Д. Христов участва в написването на учебника „История и цивилизация“, Профилирана подготовка за 11 клас. И с тези дейности учените от Института продължават активно да обслужват интересите на държавата и на обществото.

2.1. Най-значимо научно постижение

Постъпи едно предложение от секция „Средновековна история“:

Костова, Елена. Средновековният Мелник от края на XII до края на XIV в.. Средновековна библиотека, 9, Фондация Българско историческо наследство, 2020, ISBN:978-954-8536-28-8, 287.

Монографията проследява миналото на средновековния Мелник в рамките на две столетия от края на XII – до края на XIV в., представяйки различни аспекти от живота в града. Изследването се базира основно на писмените извори от епохата, като към тези източници са добавени сведенията от археологическите и изкуствоведските проучвания.

Първият дял на книгата е посветен на политическото минало на Мелник, характеризиращо се с установяването на голяма динамика в развитието на града. В този контекст Мелник се утвърждава като важен средновековен център, върховната власт над който се сменя многократно, особено в рамките на обособените хронологически граници. Това е основният извод, който се налага, и на базата на него по-ясно проличава стратегически важното значение на Мелник по поречието на Средна Струма и на Балканския полуостров като цяло.

Вторият важен акцент в изследването засяга връзките на Мелник със Света гора. Този дял от проучването разкрива структурата и развитието на манастирския живот в града, но едновременно с това в книгата е очертан характерът на манастирското стопанство, съществувало на Балканите през XIII–XIV в. В изложението е проследена съдбата на мелнишките метоси, владяни от Атон, както и някои други форми на поземлена собственост, които Света гора притежава през фиксирания период. Важен момент в изследването заема изясняването статута на пронията и разкриването на „мелнишкият модел“ в уреждането на този вид собственост през XIV в.

Представената монография има и едно първо свое издание на английски език, публикувано от Американския научен център в София (ARCS) – KOSTOVA, E. Medieval Melnik from the end of the 12th to the end of the 14th Century. The historical Vicissitudes of a small Balkan Town. ARCS Sofia, Monograph Series 1, Sofia 2013. Английската версия е носител на престижната годишна награда John D. Bell 2014 Memorial Book Prize, връчвана от Bulgarian Studies Association, САЩ.

След проведеното гласуване от членовете на Общото събрание на Института за научно постижение на 2020 г. беше избрана предложената монография.

2. 2. Най-значимо научно-приложно постижение

От секциите постъпиха следните **предложения за най-значимо научно-приложно постижение:**

- секция **„Нова българска история“**

Никола Стоянов. Живот и дейност: мемоари (1875-1939). Дневник (1940-1944). Съставителство, предговор и бележки **К. Анчова, А. Стрезова**. Встъпителна студия: Д. Вачков. Никола Стоянов и неговото място в новата българска история., 15-36. С., Издателство на НБУ, 2020, 771 с. ISBN 978-619-233-102-3

Книгата представя живота и дейността на проф. Никола Стоянов, главен директор на Дирекцията на държавните и гарантираните от държавата дългове (1918-1939). Мемоарите описват в детайли спомените на Н. Стоянов за младежките му години в столицата София, обучението в столичната Софийска мъжка гимназия, годините в Софийския университет, работата му като учител и научните специализации в чужбина. Подробният разказ продължава с изявата на Н. Стоянов в банковия сектор и ролята му при въвеждането на земеделските застраховки в България. Ключов момент в повествованието е изложението за дейността на автора като финансов експерт към българската делегация при Мирната конференция в Париж след края на Първата световна война. Докато мемоарите представят професионалиста и експерта, дневникът разкрива пред читателя общественика Никола Стоянов. След пенсионирането си през 1939 г., той се посвещава изцяло на организациите, които ръководи или в които участва: Македонския научен институт, Дойранското благотворително братство, Съюза на техническия и периодичен печат, Съюза „Юнак“ и др. Дейността му в годините на Втората световна война е отдадена на дружествените каузи, сред които първенстваща е безспорно македонската. Томът е придружен от научна студия, характеризираща дейността на Никола Стоянов като директор на държавните дългове и приноса му за финансовата стабилност на страната в междувоенния период.

- секция **„История на света и международните отношения в ново и най-ново време“:**

Проект: Подготовка и провеждане на ученическа конференция на тема „Ньойският договор и последиците от него“, посветена на 100-годишнината от подписването му

Срок: 2019–2020 г.

Цели: Целта на проекта е, от една страна, да се стимулира интереса на учениците към историята като предмет от тяхната училищна подготовка, а от друга, те да бъдат запознати с онези страни на изследователската работа, като издирване на документи в архивите и подбор и изучаване на литературата по даден проблем, които обикновено остават скрити от погледа на широката публика, но които са в основата на процеса на писане на историята. Стремешът на начинанието е да бъде привлечено вниманието и любопитството на младите хора към науката история, да се стимулират наклонностите им към творчество и желанието им за изява извън рамките на задължителния учебен процес. Както и да бъдат надградени познанията им с помощта на специалисти от ИИСТИ. Така академичните познания на членовете на Института могат да имат практическа полза за средното образование.

За осъществяването на проекта учените от Института за исторически изследвания бяха подкрепени от Регионално управление на образованието София-град към МОН, с чието съдействие беше извършен подбор на участниците в проекта и бяха очертани неговите образователни и педагогически рамки.

Темата на проекта беше подбрана във връзка със 100-годишнината от подписването на Ньойския договор, като конференцията беше посветена на 150-годишнината на БАН.

Участници:

1. Екипи от ученици от гимназиалния етап на обучение и техните учители от следните столични училища:

- 1 СУ „Пенчо Славейков“, учители Атанас Кралев и Йорданка Станева;
- 9 ФЕГ „Алфонс дьо Ламартин“, учители д-р Сия Никифорова и д-р Силвия Калпакова;
- 18 СУ „Уилям Гладстон“, учител Георги Станев;
- 56 СУ „Проф. Константин Иречек“, учители Надежда Стойкова и Диана Илиева;
- 73 СУ „Владислав Граматик“, учители Милена Менкова и Тодор Зарков;
- 91 НЕГ „Проф. Константин Гълъбов“, учители д-р Валентина Павлова и д-р Зорница Велинова;
- 105 СУ „Атанас Далчев“, учители д-р Чавдар Ветов и Ренета Димитрова;
- 125 СУ „Боян Пенев“, учител Пламен Салтиров;
- 127 СУ „Иван Денкоглу“, учители Христина Руменова-Михайлова и Боряна Маркова;
- 134 СУ „Димчо Дебелянов“, учител Павлина Календерова;
- Първа АЕГ, учител Илияна Григорова-Ангелова;
- Втора АЕГ „Томас Джеферсън“, учители Надежда Алексиева и Елена Григорова;
- СМГ „Паисий Хилендарски“, учители д-р Антоан Тонев и Евдокия Ангелова;
- НПМГ „Акад. Любомир Чакалов“, учители Стоян Терзиев, Пламен Янков и Кристина Ушева.

2. Учени от Института за исторически изследвания към БАН – доц. д-р Петя Димитрова, доц. д-р Румяна Чукова, доц. д-р Теодоричка Готовска-Хенце, доц. д-р Мария Колева, гл. ас. д-р Инна Манасиева, гл. ас. д-р Симона Самуилова, гл. ас. д-р Алека Стрезова, гл. ас. д-р Чавдар Ветов, ас. д-р Катина Йонева, ас. д-р Виктор Рогозенски

Дейности по проекта:

май-юни 2019 г. – Работа по изготвяне на проекта от участниците от Института;

юни 2019 г. – Разговор с експерти от РУО София-град по рамката на проекта;

септември 2019 г. – Среща в РУО София-град с представители на училищата, селектирани за участие в проекта, уточняване на начина на работа и параметрите на презентациите;

октомври-ноември – Уточняване на екипите и темите на презентациите на участниците в проекта

декември 2019 г. – част от учениците посетиха библиотеката на Института за исторически изследвания, където библиотекарят Десислава Илиева ги запозна с основните принципи на работа с книжния фонд, с работата с различните видове каталози, показва им някои интересни издания, намиращи се на разположение в библиотеката.

19 и 20 февруари 2020 г. – посещение на Държавна агенция „Архиви“, където мл. експерт Христин Лалев изнесе за участниците в проекта специална беседа, посветена на Първата световна война и участието на България в нея. В хода на беседата бяха показани документи, съхранявани в ЦДА, включително екземплярът на Ньойския договор, който се пази в архива. (фотогалерия)

4 и 5 март 2020 г. – посещение на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“. В рамките на организираното групово посещение учениците разгледаха зала „История на книгата“ и прилежащата ѝ класна стая; изложбената експозиция, посветена на 150-годишнината от учредяването на Българската екзархия в централното фоайе на библиотеката; участниците в проекта бяха разведени из основните читални на първия и втория етаж на библиотеката; за желаещите беше осигурено ползване на каталозите и читалните зали. (фотогалерия).

18 март 2020 г. – конференция в зала „Проф. Марин Дринов“ (Големия салон) в ЦУ на БАН. Това авторитетно място трябваше да придаде тежест на форума и допълнителна мотивация както за преките участници – учениците и техните учители, така и за всички присъстващи – учени, учители, родители, общественост. Поради обявеното на 13 март 2020 г. извънредно положение в страна конференцията не се състоя.

Резултати:

Въпреки невъзможността за осъществяване на заключителната фаза на проекта – провеждането на конференцията, проектът може да бъде отчетен като успешен.

Участниците преминаха през всички останали етапи – посетиха ДА „Архиви“ и НБКМ „Св. св. Кирил и Методий“, запознаха се с основни моменти от „невидимата“ работа

на историка, самите те се докоснаха до тази работа, подготвяйки доклади и презентации по избраните теми. Можем само да съжаляваме, че разразилата се пандемия не им даде възможност да усетят удовлетворението от представянето на резултатите от своя труд пред останалите участници в проекта, пред учените от БАН и пред всички желаещи да присъстват на това първо по рода си мероприятие.

Независимо от неблагоприятното стечение на обстоятелствата ние разполагаме с 14 презентации – свидетелство за успеха на инициативата да се стимулира интерес към историята, към издирването на документи и други свидетелства за недалечното минало, както и да се насочи творческата енергия на учениците с помощта на специалистите от ИИСТИ и на учителите в полето на историческите търсения. За съжаление не всички участници успяха да представят резултатите от своя труд – надеждата за бързо отминаване на епидемиологичната обстановка, респ. за възможността за провеждане макар и със закъснение на присъствена конференция, отложи във времето завършването на проекта. Това не позволи на екипите, чиито участници завършиха през 2020 г. средното си образование, да предадат своите презентации.

С наличните презентации можете да се запознаете, натискайки съответния линк в програмата на конференцията.

- секция „Помощни исторически науки и информатика“:

Panayotov, S.V., M. J. Geller. Mesopotamian Eyes Disease Texts: The Nineveh Treatise. Die babylonisch-assyrische Medizin in Texten und Untersuchungen 10, de Gruyter, 2020.

Книгата предлага първото в световен мащаб критично, анотирано издание на офталмологични клинописни извори от 7-ми в. пр. Хр., главно от древна Ниневия (днешен Ирак), пазени в Британския музей. Книгата предоставя на вниманието на специалисти асиролози, най-дълго оцелялата и мащабна древна работа върху очните болести. Клинописният трактат е от изключително значение за историята на медицината, представляващ оригинални извори, а не по-късни копия. Древната терапевтична творба предшества с няколко века съответстващите Хипократови трактати. Наред с това, терапевтичната серия от Ниневия представлява систематичен набор от очни симптоми и терапии, показващи общи аспекти с египетската, греко-римската, сириакската и арамейската медицина. Изданието за пръв път представя вавилонската медицина по напълно достъпен начин както за специалисти, така и за неспециалисти, като всички текстове са изцяло преведени на английски език, извороведски коментирани и лексикално индексирани.

След проведеното гласуване в Общото събрание на Института за научно приложно постижение за 2020 г. беше избрана книгата:

Никола Стоянов. Живот и дейност: мемоари (1875-1939). Дневник (1940-1944). Съставителство, предговор и бележки **К. Анчова, А. Стрезова.** Встъпителна студия: Д. Вачков. Никола Стоянов и неговото място в новата българска история., 15-36. С., Издателство на НБУ, 2020, 771 с. ISBN 978-619-233-102-3.

2.3. Монография с национално значение

От секциите не постъпиха предложения за монографии с национално значение.

3. МЕЖДУНАРОДНО НАУЧНО СЪТРУДНИЧЕСТВО НА ЗВЕНТО.

През 2020 г. учените от Института за исторически изследвания продължиха да развиват международното научно сътрудничество в основната форма – чрез общи проекти с чужди научни институции, по които звеното е водеща организация или с лично участие във външни за Института проекти. Чрез всички дейности - организиране и участие в научни конференции, кръгли маси и семинари, изнасяне на лекции и публикуване на изследвания по темите на проектите и пр. - се популяризират постиженията на българската историческа наука в страните от Европейския съюз, Западните Балкани, Русия и извън европейския континент. Тези дейности затвърдиха и разшириха международната разпознаваемост на Института за исторически изследвания.

През 2020 г. се изпълняваха четири проекта по Фонд „Научни изследвания“, два от които включват участие на учени от чужди научни институции:

„Русия, България, Балканите. Проблемите на мира и войната 18-21 в. (митове и действителност)“:

Проектът се разработва в периода 2018 – 2020 г. в сътрудничество с учени от Института по славяноведение на Руската академия на науките. Ръководител е проф. Ил. Марчева. Участници от Института са проф. д.и.н. Т. Стоилова и доц. П. Димитрова, а външни участници от българска страна са проф. И. Баева, проф. Евг. Калинова, проф. Д. Григорова, проф. Ив. Първев и проф. Мих. Симов. В рамките на този проект през 2020 г. се проведе в ИИСТИ международна кръгла маса на тема „Войните на XX век – нови подходи, нови интерпретации, нови митове – поглед от XXI век“ и са подготвени научни изследвания.

„Българите в Западните Балкани (100 години преди и след Ньой)“:

Проектът се осъществява през декември 2018 – декември 2021 г. Ръководител е доц. Александър Гребенаров, а участници от звеното са проф. Даниел Вачков, гл. ас. Володя Милачков, гл. ас. Станислава Стойчева, гл. ас. Георги Н. Георгиев и Николай Поппетров. През 2020 г. бяха подготвени научни публикации по темата на проекта.

През 2020 г. започна изпълнението на нов проект в рамките на сключени споразумения за сътрудничество между Българска академия на науките и сродни научни институции в чужбина:

„Добруджа като гранична област в късната Османска империя, България и Румъния: История и памет“. Това е съвместен проект на Института за исторически изследвания - БАН и Института за югоизточноевропейски изследвания - Румънска академия. Изпълнява се в периода 2020 - 2022 г. Ръководител от българска страна е доц. Благвест Нягулов. Участници от българска страна са гл.ас. Алека Стрезова, гл. ас. Димитър Христов (всички от ИИСТИ), д-р Анета Михайлова (ИБЦТ-БАН), д-р Петър Добрев (СУ „Св. Кл. Охридски“), Радослав Симеонов (Министерство на отбраната на Република България).

През годината продължи изпълнението на проекти в рамките на сключени споразумения за сътрудничество между Българска академия на науките и сродни научни институции в чужбина:

„Перифериите на империите и националните държави в Централна и Югоизточна Европа, XVII–XX в.: власт, институции, общество, адаптация.“/ „Peripheries of Empires and Nation-States in the 17th–20th Century Central and Southeast Europe: Power, Institutions, Society, Adaptation“.

Проектът се разработва съвместно с Института по история на Унгарската академия на науките в периода 2019 – 2021 г. Ръководител от българска страна е проф. Даниел Вачков, координатор проф. д.и.н. Пенка Пейковска и участници проф. д.и.н. Валери Стоянов, проф. Ил. Марчева, доц. д.и.н. Т. Готовска-Хенце, доц. Ст. Първева и гл. ас. В. Стоянова.

„Религиозната реторика на властта във византийското и балканското Средновековие“.

Проектът се осъществява в периода 2018 – 2020 г. и е съвместен с Института за изследване на Югоизточна Европа – Букурещ. Ръководител е проф.д.и.н. Ив. Билярски. Членове на екипа от българска страна са проф. д.и.н. Ил. Илиев, проф. Цибранска, доц. Ел. Костова и гл. ас. Д. Валентинова.

„България и Китай: исторически паралели в опитите за модернизация от края на Втората световна война до началото на XXI век“.

Проектът се разработва в периода 2018 – 2020 г., и е удължен до юни 2021 г. Ръководител от българска страна е проф. д.и.н. Ил. Тодев. Участниците от ИИСТИ са проф. И. Марчева, доц. П. Димитрова, доц. Н. Филипова, доц. Е. Кандиларов, доц. Е. Костова, гл. ас. В. Стоянова, гл. ас. И. Манасиева, гл. ас. Д. Динева. Проектът се осъществява съвместно с Института за световна история при Китайската академия за обществени науки.

Същевременно учени от Института (доц. д.и.н. Теодоричка Готовска–Хенце, доц. Олга Тодорова, доц. Евгений Кандиларов, гл. ас. Деница Петрова, ас. д-р Франческо Далальо, ас. д-р Страхил Панайотов, ас. Ив. Машева) участват в международни проекти, включително по Рамкови програми на ЕС, по които звеното не е водеща организация. Въпреки затрудненията, предизвикани от пандемията от COVID-19, в рамките на международното сътрудничество бяха осъществени участия в международни научни форуми в чужбина извън проектните форми, включително в рамките на спечелени лични грантове: проф. д.и.н. В. Стоянов, проф. д.и.н. П. Пейковска, проф. Д. Вачков, доц. Ал. Гребенаров, гл. ас. К. Голев, ас. д-р Франческо Далальо. Така, макар и в ограничени мащаби, се утвърди международното научно сътрудничество на Института с колеги от Германия, Румъния, Унгария, Италия, Австрия, Великобритания, Сърбия, Русия, Украйна, Израел, Китай, Република Корея.

Представените дейности по международното научно сътрудничество на Института през 2020 г. демонстрират инициативност и разнообразие на форми: по пътя на двустранни и многостранни проекти, чрез участие в научни форуми извън организирани от Института и благодарение на личните инициативи и международна разпознаваемост на учените. Сътрудничеството се развива с научни центрове в държавите от Европейския съюз, от

Западните Балкани и различни страни извън европейския континент. В цялост се доказва приносът на Института за популяризирането на българската историческа наука в чужбина.

4. УЧАСТИЕ НА ЗВЕНТОТО В ПОДГОТОВКАТА НА СПЕЦИАЛИСТИ

През 2020 г. се увеличи броят на учените от Института за исторически изследвания, които обучават студенти в бакалавърски и магистърски програми на Висши учебни заведения в България и чужбина и по докторски програми, за които Институтът има акредитация от НАОА.

Четиринадесет от учените от Института са водили лекционни курсове и семинарни занятия в бакалавърски и магистърски програми на осем Висши учебни заведения. В Софийския университет „Св. Кл. Охридски“ са преподавали проф. д.и.н. В. Стоянов, проф. д.и.н. П. Пейковска, доц. д.и.н. П. Стоянович, доц. О. Тодорова, доц. Ст. Първева, доц. Н. Филипова, доц. В. Атанасова, доц. Евг. Кандиларов, гл. ас. Д. Валентинова. Проф. Ив. Биляски е преподавал във ВСУ „Черноризец Храбър“ и в УНСС. В Шуменския университет „Константин Преславски“ е преподавал доц. д.и.н. П. Стоянович, а в Университета за библиотекознание и информационни технологии - гл. ас. Д. Михова. Доц. д.и.н. Т. Готовска-Хенце е изнесла лекции за Харковския Национален университет "В. Каразин". Доц. П. Данова и доц. Е. Костова са водили лекции по програма „Еразъм+“ в Università Ca'Foscari, Italy, Venice, а гл. ас. К. Голев е бил гост-лектор във Виенския университет.

Проф. д.и.н. П. Пейковска, проф. Й. Гешева, проф. И. Марчева, проф. Р. Стоянова, доц. д.и.н. Т. Готовска-Хенце, доц. Бл. Нягулов, доц. А. Запрянова и доц. Н. Филипова предлагат курсове в Центъра за обучение на БАН. Лекциите, семирните занятия и спецкурсовете във Висшите училища и в Центъра за обучение на БАН са на разнообразни теми от българското, европейското и световното развитие: Ислямски аспекти на национализма на Балканите; История на българските държавни институции; Социална и стопанска история на България; Историография; Етнология, История на Балканите; Българска възрожденска история, Демография, Международни отношения и теми, посветени на историята и културата на страни от Централна Европа, Китай, Япония, Индия, Пакистан, Близкия изток, комуникации.

Към 31 декември 2020 г. към Института са зачислени двама докторанти в редовна форма на обучение, държавна поръчка и един в самостоятелна форма на обучение. Техни научни ръководители са проф. д.и.н. Ив. Билярски, проф. Й. Гешева и доц. Е. Кандиларов. Анализът на данните показва, че и през 2020 г. учените от звеното успешно развиват както научноизследователска дейност, така и преподавателска практика във ВУ и подготовка на докторанти.

Институтът има сключени договори с няколко организации, като споразуменията създават възможности за сътрудничество и по обучението на докторанти: с Регионален исторически музей – Кюстендил, с Папския комитет за исторически науки – Ватикана, с УниБИТ, с Института за космически изследвания и технологии-БАН, с Висшето военноморско училище „Н. Й. Вапцаров“, със Института за история на Сибирското отделение на Руската академия на науките и с Института по история на Украйна на Националната академия на науките на Украйна.

5. ИНОВАЦИОННА ДЕЙНОСТ НА ЗВЕНТО И АНАЛИЗ НА НЕЙНАТА ЕФЕКТИВНОСТ

Тази точка не се отнася до изследователската дейност на Института, чийто хуманитарен профил не предполага използване на иновационни методи и технологии в работата на звеното.

6. СТОПАНСКА ДЕЙНОСТ НА ЗВЕНТО

7. КРАТЪК АНАЛИЗ НА ФИНАНСОВОТО СЪСТОЯНИЕ НА ЗВЕНТО ЗА 2020 Г.

Финансовият отчет е представен в отделно приложение.

8. ИЗДАТЕЛСКАТА И ИНФОРМАЦИОННАТА ДЕЙНОСТ НА ЗВЕНТО.

През 2020 г. *“Bulgarian Historical Review”* продължи да излиза редовно като бяха подготвени три двойни книжки. Това стопи изоставането в годините и през 2021 г. то ще е напълно синхронизирано спрямо календарната година.

В списанието ежегодно постъпват за печат значителен брой статии от български и чужди автори. Те минават през двойно анонимно рецензиране от двама, а при необходимост – и от трима рецензенти. Увеличава се броят на т. нар „външни рецензенти“, вкл. и от чужбина. Това е необходимо, дори задължително условие за запазване на ранга на списанието и оценката му при участието в конкурси за финансиране. *„Bulgarian Historical Review“* запази присъствието си в Web of Science – Arts and Humanities Citation Index и възстанови индексиранието си в Scopus. Наред с това то намира място и в други престижни международни бази-данни. Условие за поддържане рейтинга на списанието е включването във всеки брой на материали, наред с тези на учени от института, също и на „външни автори“ – и от България, и от чужбина. При големия интерес към *„Bulgarian Historical Review“* това е възможно и се осъществява.

Сайтът на списанието повишава видимостта му в научния свят чрез резюметата и ключовите думи на отделните статии, които биха могли да се обогатят още с кратки справки за авторите и за членовете на редколегията и издателския съвет. Читателите имат платен достъп до пълния текст на материалите чрез платформата на CEEOL.

През 2020 г. *„Bulgarian Historical Review“* получи финансиране по конкурса на ФНИ "Българска научна периодика – 2021". Средствата от Фонда, както и собствените приходи от абонамент и продажба ще осигурят излизането на следващите броеве от списанието.

През отчетната 2020 г., въпреки трудностите от всякакъв характер, списание *“Исторически преглед”* успя да издаде четири броя: кн. 4 за 2019 и кн. 1, 2 и 3 за 2020 г. Под печат е бр. 4 за 2020 г. Списанието преодоля изоставането в издателската си дейност и в момента се намира в синхрон с издателския си календарен план.

И през тази година редколегията спазва стриктно издателската си политика, според която всяка постъпила статия се подлага на анонимно двойно рецензиране. Все по-често се

търси експертизата на външни за редколегията и Института специалисти - утвърдени учени, което цели да гарантира добрия подбор на материали за публикация. Сайтът на списанието се обновява навреме със съдържанието на всеки новоизлязъл брой, а резюметата на английски език, поместени там, осигуряват видимост на публикуваните студии и статии. Наши автори са както утвърдени учени, така и докторанти, млади учени и музейни специалисти. Редколегията има амбицията да привлече повече чуждестранни автори, което е важно условие списанието да попадне в престижните международни база данни. В това отношение обаче има още какво да се желае.

Засега списанието се следи и реферира в следните база данни: CEOOL, EBSCO, Publons, РИНЦ. Включено е в списъка на реферирани издания в НАЦИД.

През 2020 г. списанието кандидатства в конкурс на ФНИ за българска научна периодика, но, за съжаление, то не получи финансиране. За издаването си в предстоящата календарна година сп. "Исторически преглед" ще разчита на финансовата подкрепа на Института и на своите приходи от продажба и абонамент.

Институтът поддържа издаването и на „Известия на института за исторически изследвания“, „Помощни исторически дисциплини“, BYZANTINOBULGARICA и Series Publications of the Bulgarian-Hungarian History Commission.

През 2020 г., както и през предходните години, *Научният архив* към ИИСТИ продължи да изпълнява ролята си на специализирано, помощно и научно - информационно звено към Института. Оказва методическа помощ на ръководството и секциите в Института, свързана с правилното съхранение и използване на архивните документи.

Въз основа на натрупаното документално наследство в архива, създава описи, указатели, справочници, за използването на архивните документи с различни цели.

Приоритетните цели през изтеклата 2020- та година бяха насочени в следните посоки:

1. Обслужване на читатели;
2. Продължаване на дейността по описване на архивните документи и създаването на описи с цел по-лесното им качване в сайта на Института;
3. Поддръждане на Научния архив и актуализиране на справочния му апарат

1. Обслужване на читатели

Документалната база в архива е обект на все по-засилващ се научен и обществен интерес. Поради тази причина дейността на архива е отворена към нуждите и интереса на обществото към значими исторически събития, част от българската история.

През отчетния период, в който бяха въведени извънредни мерки заради пандемията, са обслужени 80 читатели с писмени (20) и текущи на място (60) справки. Предоставени са за ползване в читалнята повече от 70 дела, включващи около 800 архивни единици и снимки от колекция I – Спомени; колекция IV – Англия; колекция VI – ФРГ (Федерална република Германия), както и от архивните сбирки „Възраждане“ и „Портрети и изображения“.

2. Продължаване дейността по описване на архивните документи и създаването на описи с цел по-лесното им качване в сайта на Института

Документалното наследство в архива е съсредоточено и комплектувано в архивни колекции и архивни сбирки.

През отчетния период продължава работата, която започна през 2019 г., по описване на документите от архивните колекции и сбирки, съхранявани в архива, и създаването на описи, които да се качат на сайта на Института. Целта на това начинание беше запознаване на обществото с документалната база на архива, както и по-лесното им използване.

До този момент са качени на сайта на ИИСТИ всички 18 колекции, вниманието е съсредоточено върху завършването на описите на архивните сбирки.

3. Поддръждане на Научния архив и актуализиране на справочния му апарат

С цел освобождаване на място за нови постъпления, но и за устройване на помещенията на Научния архив по начин, който е още по-приятен и достъпен за читателите, през отчетния период се поддръждат архивохранилищата и читалнята, преглежда се и се актуализира справочния апарат на архива.

През 2020 г. дейността на **библиотеката** на ИИСТИ протече в следните направления:

1. Обслужване на читатели
2. Текущо попълване на фондовете с библиотечни документи
3. Ретроконверсия на книги
4. Инвентаризация
5. Поддръждане на библиотеката и актуализиране на справочния ѝ апарат.

1. Обслужване на читатели.

Библиотеката изпълнява основната си роля – да бъде в полза на научните сътрудници на института, като предоставя за ползване литература от фондовете си.

През отчетния период, в който бяха въведени извънредни мерки заради пандемията, са обслужени 291 читатели с писмени (12) и текущи на място (285) справки, предоставени са за ползване у дома 844 библиотечни единици, за читалня – 213, а по МЗС (междубибliотечно заемане) са предоставени 4 книги.

На уебсайта на Института се публикуват списъци с новопостъпила в библиотеката литература, правят се и изложби на новите постъпления в читалнята.

2. Текущо попълване на фонда с библиотечни документи.

Фондът на библиотеката при ИИСТИ се състои от три части:

- основен фонд - документи, обработени от ЦБ на БАН. Това са книги и периодични издания, които са академични издания, издания, получени по книгообмен или подарени от външни дарители и от сътрудници на института, обработени са и са част от Единния библиотечен фонд на БАН. Включени са в електронния каталог на ЦБ на БАН и на НАБИС.

Количествените показатели за получените през 2020 г. от ЦБ на БАН библиотечни документи са:

	тома	стойност
пер. изд	209	8983,22
книги	239	3747,46

сви 0 00,00

общо прираст
за 2020 г. 448 12730,68

С постъпленията през 2020 г. основният фонд доби следните количествени показатели:
64 529 тома, на обща стойност
502457,94 лв,

като в това число влизат:

42 551 тома книги на стойност 140311,23 лв;

21 644 тома пер. издания на стойност 361288,74 лв;

334 библ.ед. спец. видове изд. на стойност 857,97 лв.

Към самостоятелната сбирка „Покупки” – книги, закупени със собствени средства и по различни програми на ИИСТИ, регистрирани само в библиотеката на ИИСТИ, през 2020 г. са постъпили 11 тома книги на обща стойност 307,95 лв. по проекта КИННПОР.

Обособената „Дарителска сбирка“ е със същите показатели като предишната година.

През този отчетен период библиотечните документи, дарени на библиотеката от учени в института, от издатели или партньори в страната и от чужбина, са предавани за обработка в ЦБ на БАН по съгласуван график.

Продължи обработката в ЦБ и на книги от дарената личната библиотека на гл. ас. д-р Любомила Соленкова.

През второто полугодие на 2020 г. е направен пълен опис на дарената на Института лична библиотека на доц. Елка Дроснева едновременно с проверки за наличност на заглавията в нашия библиотечен фонд. Книгите от този дар са 1988 тома, периодичните издания са 83 заглавия с различен брой книжки към всяко заглавие, има и 8 автореферата, както и няколко писма и картички – лична кореспонденция, и черно-бяла снимка голям формат на къщата на Марин Дринов в Харков.

3. Ретроконверсия на книги

През 2020 г. са въведени ретроспективно в академичния електронен каталог 1195 тома книги, като 682 са направените от служителите на библиотеката библиографски записи на нови за електронната база заглавия, а 547 тома са включени към вече съществуващи записи.

4. Инвентаризация.

До 30.12.2020 г. беше извършена частичната проверка на основния библиотечен фонд съгласно Заповед №79/05.11.2020 г. на директора на ИИСТИ доц. д-р Д. Вачков. При проверката де визу са спазени утвърдените процедури. Проверени са библиотечните документи от сигнатури:

Па-1 до Па-900;

П-1 до П-1200;

П-3901 до П-4200,

в които влизат 3273 т. книги, или 5% от фонда, наличен до началото на 2020 г. Не бяха установени липси. Резултатите от проверката са отразени в Протокол №1/2020.

5. Подреждане на библиотеката и актуализиране на справочния ѝ апарат.

Тъй като основната част от постъпленията се обработват библиотечно и библиографски в електронния каталог от ЦБ на БАН, бе решено да се замрази фишовия азбучен каталог на основния фонд и да се поддържа единствено топографския каталог, който е основен документ и инструмент за проверка на библиотечния фонд.

9. ИНФОРМАЦИЯ ЗА НАУЧНИЯ СЪВЕТ НА ЗВЕНТО

ПРЕДСЕДАТЕЛ: проф. д. и. н. Илия Илиев; ЗАМЕСТНИК-ПРЕДСЕДАТЕЛ: проф. д-р Илияна Марчева-Атанасова; СЕКРЕТАР: доц. д-р Стефка Първева.

ЧЛЕНОВЕ: проф. д. и. н. Иван Билярски; проф. д. и. н. Манчо Веков; проф. д. и. н. Валери Стоянов; проф. д. и. н. Илия Тодев; проф. д-р Йорданка Гешева; проф. д-р Даниел Вачков; проф. д-р Росица Стоянова;; доц. д.и.н. Теодоричка Готовска-Хенце; доц. д-р Пламен Божинов; доц. д-р Петя Димитрова; доц. д-р Владимир Златарски; доц. д-р Елена Костова; доц. д-р Благовест Нягулов; доц. д-р Олга Тодорова; доц. д-р Надя Филипова; доц. д-р Румяна Чукова; ас. д-р Катина Йонева (представител на младите учени).

Избран с решение на Общото събрание на учените на ИИСТИ, Протокол № 3, 16 юни 2020 г.

10. КОПИЕ ОТ ПРАВИЛНИКА ЗА РАБОТА В ЗВЕНТО

Правилник за дейността, устройството и управлението на Института за исторически изследвания-БАН, приет от Общото събрание на учените на 30 октомври 2012 г. с протокол № 6 на основание чл. 36, т. 1 от Устава на БАН: http://ihist.bas.bg/wp-content/uploads/2018/08/20121030_Pravilnik_IISTI.pdf.

11. СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ В ОТЧЕТА И ПРИЛОЖЕНИЯТА КЪМ НЕГО СЪКРАЩЕНИЯ

ВУ – Висше училище

ИИСТИ – Институт за исторически изследвания

ИБЦТ – Институт по балканистика с Център по тракология

МОН – Министерство на образованието и науката

НАОА – Национална агенция за оценяване и акредитация

ННП КИННПОР – Национална научна програма „Културноисторическо наследство, национална памет и обществено развитие“

УниБИТ – Университет по библиотекознание и информационни технологии

Изготвил: доц. д-р Надя Филипова,
научен секретар на ИСТИ - БАН